

Задіяльність тенденції до вибору вербальної агресії незалежно від ситуаційної детермінації (у відповідь на провокацію у формі вербальної агресії з боку як чоловіка, так і жінки) жінкам більш притаманно, порівняно з чоловіками, прийняття функцій власної агресії як засобу вираження гніву, зняття стресу, тобто розрядки емоційного напруження, способу захисту.

За наявності тенденції до вибору вербальної агресії незалежно від ситуаційної детермінації як чоловікам, так і жінкам притаманне прийняття функцій власної агресії як засобу вираження гніву, зняття стресу, тобто розрядки емоційного напруження, способу захисту, помсти за агресивну поведінку іншої людини.

Перспективою нашого подальшого дослідження стануть індивідуально-особистісні відмінності, особливості прийняття функцій власної агресії, пов'язані з вибором людиною адекватних чи неадекватних форм психологічного захисту і стратегій психологічного подолання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аронсон Э. Общественное животное: Введение в социальную психологию: Пер. с англ. – М.: Аспект Пресс, 1998.
2. Берковиц Д. Агрессия: причины, последствия и контроль: Пер. с англ. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2001.
3. Занюк С.С. Психология мотиваций та емоцій. – Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, 1997.
4. Перлз Ф.С. Эго, голод и агрессия: Пер. с англ. – М.: Смысл, 2000.
5. Feshbach S. Dualities and morality of violence and aggression // American Psychological Journal. 1971. № 26.
6. Feshbach S. The function of aggression and the regulation of aggressive drive // Psychological Review. 1964. № 71.
7. Roschlin G. Man's aggression: The Defense of the Self. – Boston: Gambit, 1973.

С.Ю. Лебедева

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ЩОДО ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СНАЙПЕРСЬКИХ ГРУП СПЕЦІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ МВС УКРАЇНИ

Наслідки недооцінювання фахівців снайперських груп, їх погані підготовки кров'ю написані на сторінках історії. Ось приклад двох трагічних випадків.

Перший, який зворушив людей усієї планети, стався під час проведення літніх Олімпійських ігор 1972 р. у Мюнхені (ФРН). Порудивши

Збірнику наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України заповідає миру у дні проведення Олімпійських ігор, терористи захопили дев'ять заручників – членів збірної команди Ізраїлю і стали вимагати літак для вилету в одну з країн Близького Сходу. Німецька поліція заявила, що їхні умови прийняті. Але в аеропорту на злочинців із заручниками очікували снайпери. Під час проведення силізованої спецоперації фахівці снайперських груп не змогли виконати завдання в силу особистісних якостей. Наслідком цього стала загибель 5 злочинців, одного поліцейського, усіх 9 заручників та поранення пілота гелікоптера одного працівників поліції. Цей хрестоматійний факт увійшов у підручники і трьох працівників м'ясорубка».

Другий випадок трапився у грудні 1988 року в колишньому СРСР. Сім'я Овечкіних, більша частина якої входила до популярного вокально-інструментального ансамблю, захопила, погрожуючи вибухом, пасажирський лайнер, який здійснював рейс за маршрутом Іркутськ–Курган–Ленінград. Вони зажадали змінити курс і летіти до Лондона. Була досягнута «домовленість», згідно з якою літак здійснить дозаправлення у Хельсінкі. Але, за вимогами правоохоронних органів, екіпаж посадив літак під Виборгом, де його вже очікувала група захоплення. Слабка морально-психологічна та професійна підготовка фахівців снайперських груп та груп захоплення призвела до того, що під час штурму літака Овечкіні привели у дію вибуховий пристрій. У результаті загинуло 3 пасажирів, 5 злочинців, п'ятеро пасажирів отримали поранення, літак повністю згорів [1].

Сьогодні у зв'язку зі значним зменшенням імовірності виникнення глобальних воєн, на перший план вийшли такі проблеми, як регіональні конфлікти і боротьба з тероризмом. У тому іншому випадках величезну роль відіграють дії снайперів. Це наочно показали всі три кампанії федеральних сил РФ у Чечні, війна між Вірменією і Азербайджаном за Карабах, громадянські війни у Молдові й Таджикистані, бойові дії на території колишньої Югославії, а також інші збройні зіткнення.

Нині снайпери-професіонали наявні на службі у військових або поліцейських структурах практично всіх країн світу. Але у цих жорстко організованих структурах, де найважливіше – дисципліна і дотримання статуту, вони фактично залишаються психологічно ізольованими двічі: більшості товаришів по службі. Виходить, що снайпер (зольований двічі): по-перше, від суспільства загальному (за спеціальною службою); по-друге, всередині тієї професійної структури, у складі якої він живе і діє.

Один фахівець-снайпер так описував нам цей феномен: «Снайпер – убиває самотній істота. Але це те життя, що підходить мені найбільше. Коли я повертаюся після виконання завдання, багато хто відсувається від мене, відходить убік, адже у снайпера немає друзів. Потрібна велика твердість духу, щоб водночас жити ніби за рамками суспільства і боротися заради нього. Моєму становищу у суспільстві й у професійній групі не можна позаздрити. Я – той тип герою, який викликає суперечливі почуття. Мною захоплюються й водчас меню нехтують, без мене не

можуть обійтись, але й не пратнуть «запрошувати у гості». Під час виконання завдання я думаю насамперед про те, як його виконати. Але потім немінуче думаю про те, що «цілі», які вдалося «іквідувати», ще недавно були живими людьми, і життя їх обрвали саме мої постріли...»

Психологію снайперського мистецтва можна розподілити на три основні частини:

- а) результати дій снайпера щодо злочинця;
- б) вплив дій снайпера на власний підрозділ;
- в) розумова і емоційна структура снайпера та його можливі реакції.

Не випадково інструкція американської армії «Навчання і використання снайпера на полі бою» (1989 р.) висвітлює аспекти діяльності снайпера наступним чином: «Снайпер не може надаватися емоціям у вигляді злості або докорів сумління. Кандидати, мотивація яких заснована на бажанні слави або визнання, можуть виявитися неадекватними здійснювати холодні розрахунки, чого вимагає це заняття» [2].

Снайпер має бути людиною спокійною й урівноваженою, мати розвинений інтелект, певні вроджені здібності, напрацьовані навички у галузі маскування. Крім того, він повинен уміти вести спостереження і заносити свої зауваження на папір. Хороший снайпер повинен мати насамперед ясну голову, щоб аналізувати все, що відбувається навколо. Йому потрібно вміти концентруватися на завданні й не піддаватися емоціям.

Крім терпіння, снайпер має також відрізнитися обачністю й розважливістю. Йому необхідно вміти зосередитися насамперед на виконанні завдання, не зважаючи на те, що відбувається навколо.

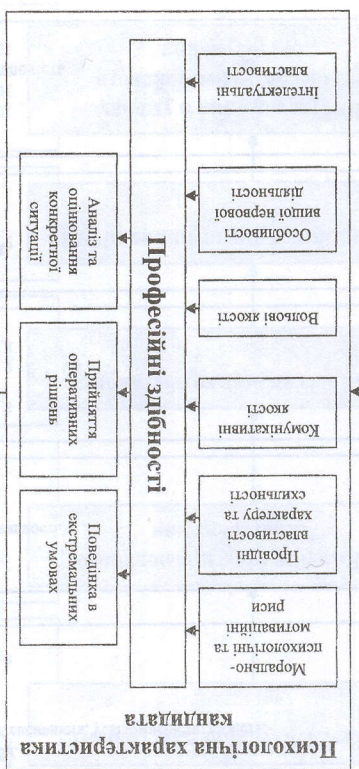
Нарешті, снайпер має постійно дбати про те, щоб залишатися невидимим для злочинців. Це викликає величезну фізичну і психічну втому. Ось чому снайперові передусім необхідно мати величезний резерв психічних і фізичних сил.

Результати наших досліджень показують, що кандидат, який відбирається до снайперської групи, повинен мати наступні якості:

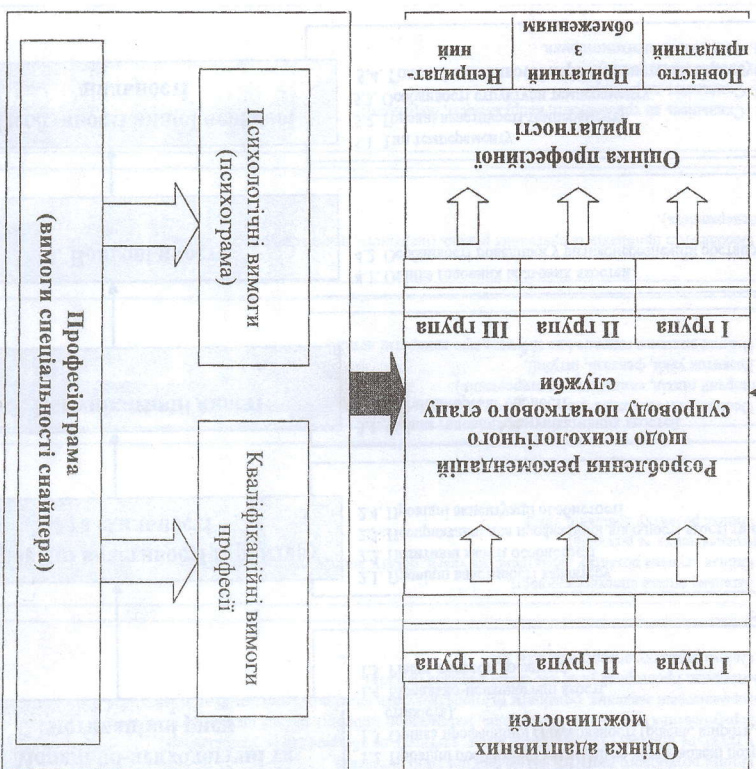
1. Влучність: снайпер має відмінно володіти зброєю. Можливість наявності заручників і нагопту цікавих може звматати пострілу з точністю менше однієї кутрової хвилини за відсутності часу на підготовку.

2. Розумові здібності: незважаючи на те, що особовий склад групи захоплення має бути відмінно підготовлений для ведення точного вогню, трапляються ситуації, коли доводиться стріляти рефлексивно, у збудженому стані, щоб урятувати своє або чуже життя. Снайпер же повинен вбивати спокійно і вибірково, уражаючи в разі потреби ретельно вибрані цілі. Під час тривалої спецоперації снайпер може «позайомитись» з підозрюваним – спостерігаючи, як він рухається, їсть тощо – і потім або одержує «зелене світло», засноване на даних про затрозу для життя заручників, або спостерігає того, хто готується вбити заручника, після чого він має стріляти в нього.

РЕЗУЛЬТАТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ КАНДИДАТА

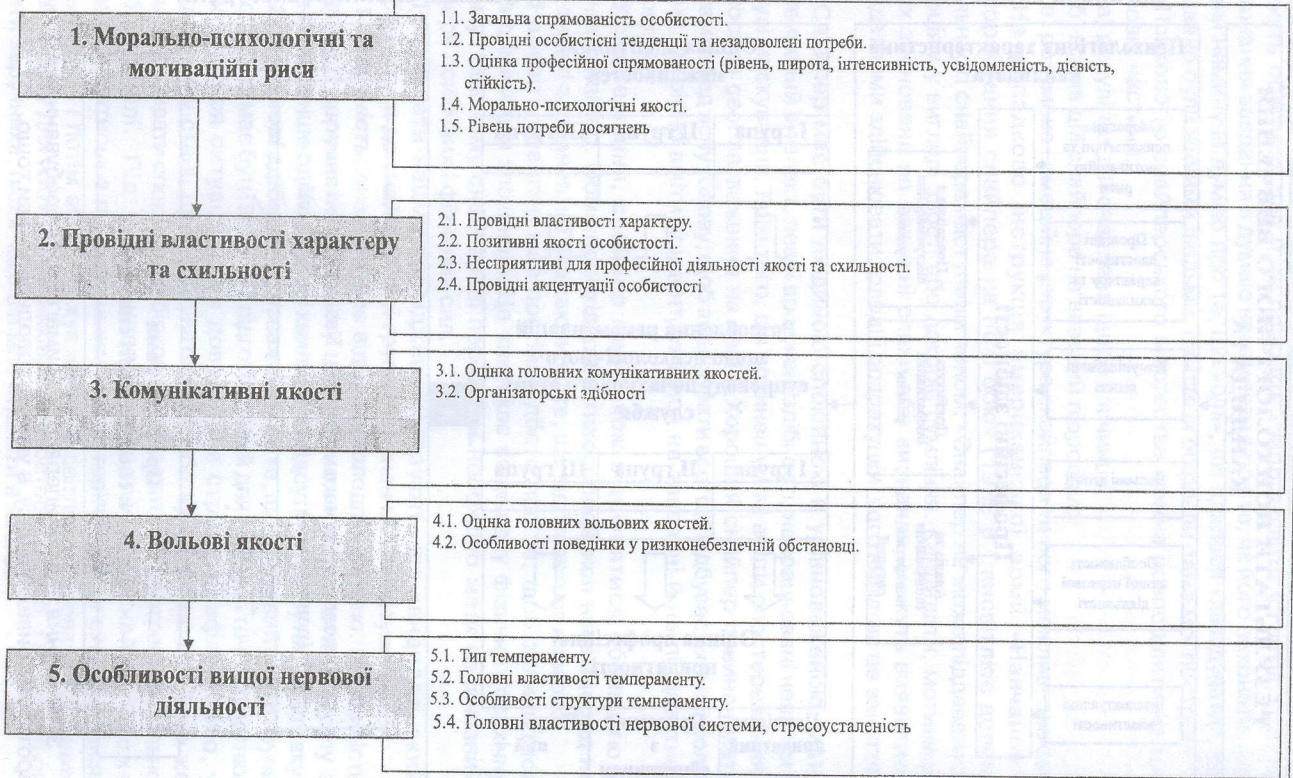
Загальна схема оцінювання професійної надійності фахівця снайперської групи

3. Терпіння: від снайпера може вимагатися перебування на позиції протягом тривалого часу, в умовах холодної погоди тощо.

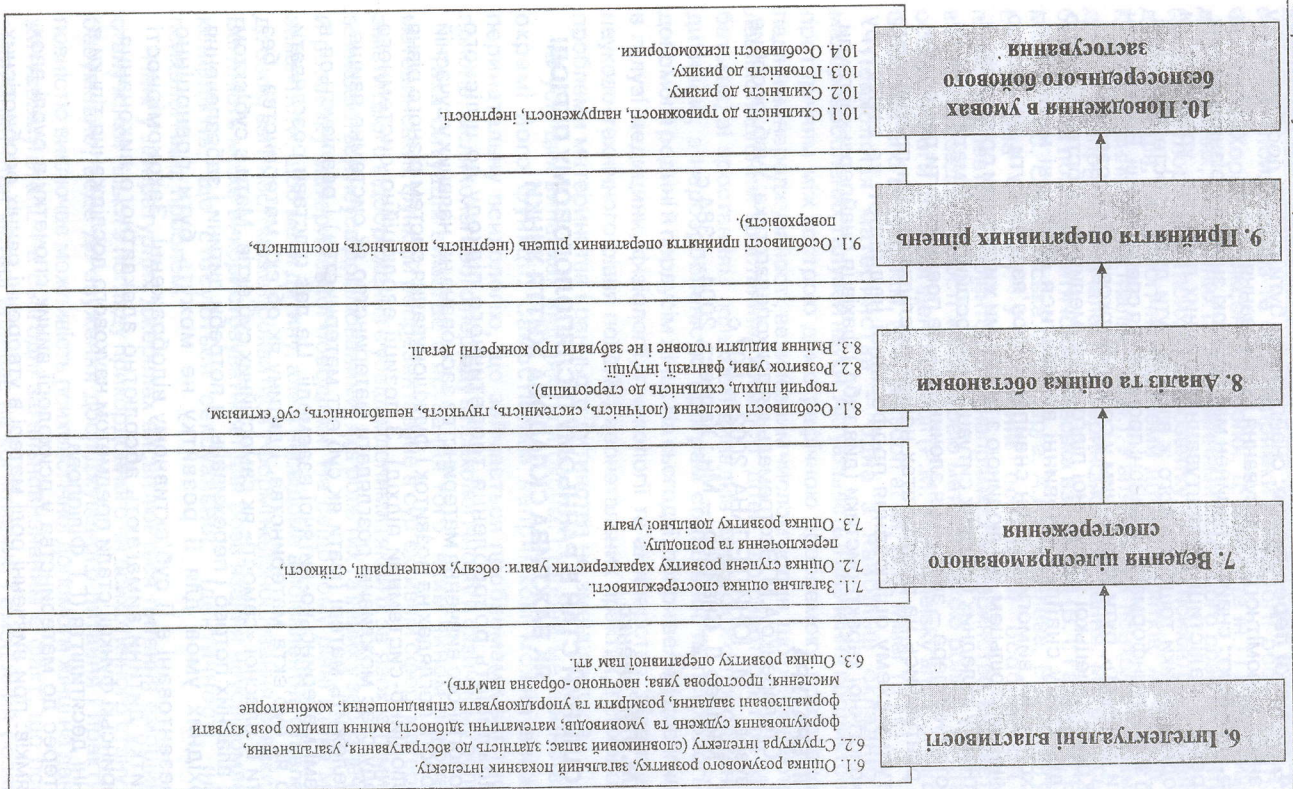
Структура психологічної характеристики снайпера

Проблеми загальної та педагогічної психології, т. VI, вип. 8

Структура психологічної характеристики снайпера (Продовження)

Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України

4. Навички пересування: снайпер має бути досить досвідчений у питаннях непомітного пересування і маскування.

5. Інтелект: снайпер повинен мати широкі знання в різних галузях, зокрема в балістиці, налаштуванні оптичних прицілів, урахувати погодні чинники тощо. До того ж він має бути дуже спостережливим, щоб збирати інформацію в районі проведення спецоперації. Він повинен мати рішучість, бути упевненим у собі, поміркованим і розважливим.

Крім стрільцякої й фізичної підготовки, медичного обстеження, до кандидатів у снайпери повинні висуватися особливі морально-психологічні вимоги. Кожен снайпер зобов'язаний бути не просто відмінним стрільцем, а й людиною з твердими життєвими принципами, здатною у складних бойових ситуаціях самостійно приймати рішення. Робота снайпера – знищення злочинців – не повинна бути ремеслом.

Грунтуючись на результатах наших досліджень, ми пропонуємо наступну схему оцінювання професійної надійності та структуру психологічної характеристики (див табл.) фахівця снайперської групи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Столяренко А.М. Экстремальная психопедагогика: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 607 с.
2. Миллер Д. Снайпер. – Мн.: Харвест, 2004. – 384 с.

І.М. Лук'яненко

ЕМОЦІЙНИЙ СТАН В РАНЬОМУ ПІСЛЯПОЛОГОВОМУ ПЕРІОДІ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЖИТТЯ ЖІНКИ

Можливість розроблення теоретичного підходу до цілісного психологічного вивчення материнства заснована на наявних у сучасній психології поглядах на розвиток і функціонування систем різного рівня (еволюційно-системний підхід). З позиції еволюційно-системного підходу стає можливим розглядати материнство як системне явище, що належить матері (мати як суб'єкт материнства) і реалізується в системі материнсько-дитячої взаємодії. Це дає підстави розглядати матір як суб'єкта материнства, і дитину як об'єкт материнства, без утрати їх власної «самості» як самостійних суб'єктів. Мати є суб'єктом своїх власних потреб і переживань, а потреби дитини і забезпечення необхідних умов для її розвитку не можуть бути повноцінно репрезентовані в її суб'єктивному відображенні. Закономірності розвитку дитини вимагають абсолютноно адекватного виконання. Материнські функції стали предметом наукового дослідження тільки в останні десятиліття (Г.Г. Філіппова).

Інтерес до материнства у психології виник спочатку в руслі двох напрямків: при вивченні ролі матері в утворенні ранніх особистісних

Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України

структур (психоаналіз та інші напрямки психології особистості: З. Фрейд, К. Хорні, Е. Еріксон, Дж. Болбі, Д. Пайнс та ін.) і в практичних дослідженнях, пов'язаних із порушеннями психічного розвитку дитини (затримки і порушення психічного розвитку, дитяча психіатрія, соціальна дезадаптація, психологічні проблеми дітей і підлітків: А. Фрейд, М. Кляйн, Д. Віннікотт, М. Маллер та ін.). У вітчизняній психології в рамках другого напрямку вивчалося материнське ставлення, материнсько-батьківська позиція, дитячо-батьківська взаємодія (В. І. Гарбузов, Е. Г. Миллер, А.С. Співаковська, А.Я. Варта, А.Д. Кошелева, В.І. Перелуда, І.Ю. Ільїна та ін.). У сучасній психології особистості та психотерапевтично орієнтованих напрямках материнство вивчається в аспектах задоволеності жінки своєю материнською роллю, як стадія особистісної й статевої ідентифікації (Р.М. Shereshevsky and L.J. Yarlow, G. Boheln and V. Negekil, M.J. Geisoon at all, W.B. Miller та ін.).

Психологія материнства – одна з найбільш складних та малорозроблених галузей науки. Актуальність її вивчення продиктована протиріччям між гострою демографічною проблемою, пов'язаною з падінням народжуваності, величезним числом родин, що розпадаються, лавинopodobним зростанням кількості дітей, що сиротіють при живих батьках, зі зростанням кількості випадків жорстокого поводження з дитиною, з нерозробленістю програм соціальної та психологічної допомоги родині й пердусім жінці. На сьогодні, попри великі досягнення в галузі медицини, фізіології, гінекології та акушерства, підвищення науково-технічного рівня пологів і неонатальних практик, психологічні проблеми материнства і раннього дитинства не зменшуються.

В усіх цих випадках виділяються окремі сторони материнства чи окремі його функції. Самостійним напрямком можна вважати перинатальну психологію, що займається проблемами ватінності, пологів, післяпологового періоду в психологічному й фізичному аспекті.

Така ситуація вимагає з'ясування того, яким чином виконання материнських функцій репрезентоване в суб'єктивній сфері матері, які змісти цього відображення є усвідомленими і який їх зв'язок із тими, що залишаються неусвідомленими, яка роль тих та інших у забезпеченні й розвитку материнської поведінки. На свідомому рівні жінка може завагітніти, щоб мати дитину, але її несвідоме амбівалентне ставлення до своєї ватінності може проявитися у формі недоношування чи викидня. Ватінність може використовуватися і для розв'язання неусвідомлених конфліктів, що стосуються сексуальної ідентичності, інших психологічних проблем.

Нині у літературних джерелах висвітлюється питання емоційного стану жінки тільки з погляду прикордонного чи психотичного стану. Це, безумовно, веде до звуження досліджуваного питання і практично повністю виключає можливість психологічної допомоги жінці на даному життєвому етапі. На сьогодні загальноновизнаним є факт, що психоемоційний стан матері впливає на когнітивний і емоційний розвиток